

Кејт Аткинсон

ПРАВА СРЕЋА ШТО ЖИВИМО САДА

Уништити све што је створено
До зелене мисли у зеленој сенци

из њесме „Башиџа” Ендрју Марвела

СВЕ ЈЕ ПОЧЕЛО С НОЋНИМ ЛЕПТИРОВИМА. Женевијев се рано пробудила али у ова времена немаштине било је сувише хладно да напусти топао кревет и сувише мрачно да би уосталом нешто много урадила. Жеља јој је била да има момка да је греје усред студене зиме. Њен момак је отишао у маглу која се ледила једне вечери и никада се није вратио. Женевијев је волела да мисли о томе као о неком мистериозном нестанку, али је знала да он живи у другом делу града с једном глумицом по имену Мелани која је користила свој грлени глас у рекламама у програмима јавног информисања, говорила људима како да кувају уз помоћ сандука са сламом и наглашавала значај заптивања прозора кроз које струји ваздух.

„Позориште никада није било потребније него што је у време немаштине”, изјавила је крадљивица Мелани помпезно у једном интервјуу који је Женавијев слушала преко свог радија на навијање. Тамо где је слава других славних личности потамнела и избледела, Меланина звезда сада је блистала („Глас немаштине”). Била је у праву – ипак, људи су жудели за забавом сада када више није било добијања и трошења. Збијали су се у позориштима, окупљали се у опери, представама пантомиме, библијских прича – било где што је обезбеђивало спектакле које је субвенционисала држава.

Или пса. Пас би је грејао током ноћи. Више нисте могли често да их виђате наоколо, сада када више није било незаконито продавати псе-

ће месо. Склониште за псе је преко ноћи испражњено када је закон био укинут. Било ког дана сада, Женевијев је очекивала да чује Меланин глас, који као да преде преко радија на навијање, како даје савете о томе који је најбољи начин да се лабрадор обрне на ражњу.

Женевијев је пипала по мраку тражећи кутију шибица која је била негде на сточићу поред кревета. Шибица је блеснула нерадо у живот и Женевијев је упалила комад свеће. Тај призор голог пламена који је трептао у тами навео ју је да се осети празном изнутра. С нереалном вером помислила је на струју, на начин на који се мисли на неког старог покојног пријатеља. Било јој је жао што је то прихватила као здраво за готово и више није на то обраћала пажњу. Трзај прекидача и она је нестала.

Пламичак свеће бурно је треперио на струјању ваздуха које је допирало кроз прозор који она није – у бунтовном пркосу Меланиног упозоравања – заптила. Управо у том тренутку појавили су се ноћни лептирови, једна бесна гомила њих, који су наједном грунули из ормана. Женевијев је на тренутак угледала њихова дебела маљавата тела (изменеђујуће љупке боје, као крем жерсеј) пре него што је струјање ваздуха при дну собе препуне крила која су френетично лепршала утасило светлост. Ноћни лептирови на пламен, претпостављала је. Умало да врисне, али је замислила како би се ноћни лептирови сјатили у њена уста и угушили је, а њихова прозирна крила се заглавила у њеним устима, па је зато склизнула под прекривач и тамо се сакрила до сванућа.

Када се напокон усудила да погледа испод чаршава, није било никаквог знака о ноћним лептировима и Женевијев је претпоставила да мора да их је сањала. Међутим, када је ступила ногом из кревета, њено стопало је здробило нешто и онда је схватила да је тепих био прекривен нечим што је личило на маљаве, беле гомиле. Било јој је потребно извесно време да разазна да су то ларве – мртвачки сандук и урна, мртвачки покров и пелене, све смотане уједно.

Схватила је да је неко посматра и осетила како се нешто ледено, као у неком филму страве и ужаса, спушта низ њену кичму. Гледајући опрезно по соби увидела је да није сањала ноћне лептирове. Били су на све стране – смештени по шинама за качење слика, закачени за рам огледала, по наборима завеса. Посматрало ју је стотине малих црних ситних очију које нису трептале. Женевијев је могла да види понеки успорени трептај крила када би се лептир отворио и затворио, као нека мала, крхка књига. Као да су нешто чекали.

„Ноћни лептирови?”

„Јесте, ноћни лептирови.”

„Ноћни, што нагризају одећу?”, питала је њена мајка.

„Па, изгледа да су ми појели сву одећу, мада су личили на свилене мољце.”

„Појели ти сву одећу?“

„Нису. Само ствари од свиле.“

„Од свиле?“

„Од свиле“, потврдила је Женевијев.

„Па то је као некакав канибализам“, рекла је њена мајка замишљено.

Одећа је представљала драгоценост, ограничене ствари. Пошто су сви млинови и фабрике били затворени, жене су ноћима штрикале уз светлост свећа и жалиле што нису слушале своје баке које су покушавале да их науче да крпе. Улице су биле препуне људи који су носили несрећно штрикану одећу.

Колоплети су били у моди. Неке жене би се уболе на вретено па би заспале, а предиво би се мотало око њихових тела све док не би постале као неки котурови. Као лутке. Одећа чини жену.

Људи су на аукцијама куповали шиваће машине са педалом. У време немаштине сви су изгледали као да су сачињени од закрпа. „Ручна израда је нова висока мода“, Меланин глас је интонирао преко радио таласа. „Правите џемове а не ратове. Иштрикајте шал некоме кога волите“ („Ох, молим те“, Женевијевина мајка рекла је Женевијеви, „немој.“)

„Сећате се робне куће Селфриџс? Женевијев је сањалачки рекла ноћним лептирима. И матичне Топ Шоп продавнице у Оксфорд стриту? Либерти. Питер Џоунс. Харви Николс.“ Та имена звучала су као поезија у устима, као чоколада на језику. Женевијев је мислила о слојевима робних кућа, као великим колачима нафилованим дивним стварима. Био је то диван осећај пружити кредитну картицу и заузврат добити нешто.

Женевијев је била баштенски дизајнер. Некада је дизајнирала дивне баште добро зарађујући, али нико није желео скупе, орнаменталне баште усред зиме. Уместо тога људи су их прекопавали и садили купус и кромпир у муљу. Женевијевина мајка није имала башту, али пошто је била практична практична жена, држала је кокошињац у спаваћој соби за госте. Људи су садили поврће по прозорским сандучићима и по саксијама на балконима. Било је и свиња у баштама иза зграда у Њу Тауну. Није више било гусака у бари Блекфорд, све су оне легле јаја по купатилима и подрумима.

Женевијев је заспала уз благо, чаробно шушкање крила ноћних лептирова. Чинило се да не постоји никакав начин да их се ослободи. По продавницама није било куглица против мољаца, није било камфора, нити кесица са лавандом, ни кутија од кедровине. Поштено говорећи, није било продавница. Ствари су могле да постану још горе, рекла је њена мајка. Могли су то бити и стршљенови.

Затим су то биле козе. Једно стадо коза осредње величине мора да је било стигло усред ноћи, јер оне су већ биле ту када се Женевијев про-

будила, пасле су по тепиху и грицкале креветски прекривач. Када је погледала у свој орман, сав њен кашмир је био нестало. Позвала је мајку телефоном.

„Козе су ми појеле сав кашмир!”

„Једу све редом”, рекла је њена мајка. „Колико их је?”

Женевијев их је пребројала. „Девет.”

„Ти знаш да су потребне четири године да би једна коза произвела довољно кашмира за један џемпер”, рекла је њена мајка. „Најбољи кашмир се добија са доњих површина и врата. Треба да обезбедиш стрижу.”

Женевијев је покушала да замисли како брије врат неке козе. То је изгледало као неки превише поетски чин.

„Дођи на чај”, рекла је њена мајка. „Имам једно јаје.”

Наредног дана њена мајка је стигла с једним малим, оштрим, сребрним ножем у џепу и покљала козе у Женевијениној башти иза куће, пресецајући њихове стрижене вратове. „Не брини”, рекла је, пружајући Женевијеви марамицу за њене сузе. „Показали смо надмоћ над њима, над свиме што гмиже по земљи и тако даље. Изгледаш ми као да на себи имаш завесе.”

„Па имам.”

Својом огромном влажном њушком пробудила ју је једна крава. Само једна. Њене трагичне смеђе очи посматрале су је тужно. Можда је знала за Женевијевину мајку и њен мали, оштар, сребрни нож. Женевијев се лоше осећала због коза, чак иако су биле укусне. Вихор ноћних лептирова зујао је око кравине главе, као неки анимирани ореол. Када је устала из кревета Женевијев је открила да су јој нестале све ципеле. Питала се да ли је то нешто слично седам египатских пошаста. Хоће ли бити најезда скакаваца?

Нема скакаваца, само пчеле. У кухињском орману лепљиви слој меда преостао на дну тегле претворио се у малу изнервирану пчелу. Женевијев је била почела да схвата шему. Изнела је теглу напоље и отворила поклопац. Пчела је одлетела. Нико други, приметила је, није наизглед имао тај проблем.

Када се вратила у кућу затекла је читаво стадо оваца које су блејале и гуркале једна другу док су силазиле низ степенице. Пролазиле су око ње и крчиле себи пут ка задњим вратима која су водила у башту. Она крава је мукала благо изненађена када их је угледала. Женевијев је остала без штриканих ствари, без обуће, без ћебади, без тепиха.

Лопови су током ноћи однели све звери пре него што је њена мајка могла да дође са својим малим, оштрим, сребрним ножем. Мирис роштиља данима је лебдео изнад Морнингсајда. Женевијевина башта била је само једно блатњаво поље пуно отисака копита.

Један кенгур и један јелен који су се скривали у орману у ходнику – показало се да су то били један Армани сако и један капут марке Џил Сандерс купљени на распродаји у продавници Харви Николс.

„Имала си сако направљен од коже кенгура?“, питала је њена мајка. „Баш чудно. Да ли је имао џепове?“

Преко радија на навијање Мелани је упозоравала људе на незаконитост гомилања стоке или куповања лабуђих јаја на црном тржишту.

Женевијев се питала да ли је незаконито гомилање ноћних лептирова.

Јато гусака, издрданих крила, летело је по дневној соби. Неке од њих су налетале на прозоре и падале као вреће пуне песка на голи под, незастрт тепихом. Женевијев их је истерала кроз предња врата и посматрала како одлазе у небо. Горе на спрату, њен перјани јорган из Сибира из продавнице Џон Луис просто је испарио. Неколико белих пера лагано се лелујало на струјању ваздуха које је пролазило кроз лоше заптивен прозор.

У кухињи, линолеум на поду био је замењен пољем памука. По орманима уместо тањира и чаша биле су грудве глине. Где су некада били столни чаршави по фијокама, сада су били изданци лана. Женевијевина мајка је стигла са својим коловратом.

Ноћни лептирови су и даље били ту. Нису били за јело, нити су нешто радили нити мрдали, једноставно су били само декоративни. Могли бисмо да их побијемо и прибодемо у неке лепе облике,” предложила је њена мајка.

„Не”, рекла је Женевијев. „Хајде да то не урадимо.”

Женевијев и њена мајка отишле су у град. Нису могле да остану у Женевијевиној кући. Тамо где је некада био намештај налазила се мала шума, а подови су били застрати простирком преисторијских зоопланктона и алги који су под ногама подсећали на мрвице бисквита. „Шта је то?”, питала је њена мајка, а Женевијев је рекла: „Све нека пластика, рекла бих.”

„Повратак природи”, рекла је њена мајка. „Све се враћа у оно из чега је постало.”

„Изгледа.”

„Да ли ти то радиш?”

„Очигледно.”

Прешле су Медоус па преко моста Џорџ IV. Један мали контингент ноћних лептирова пратио их је на дискретном растојању. Док су пролазиле поред седишта Шкотске банке на Моунду, прозори су испадали и претварали у кварц, а зидови су се распадали и претварали у велике гомиле пешчара.

„Можда је требало да останеш у кући”, рекла је Женевијевина мајка док су посматрале како се Северни мост бучно руши на своје састав-

не елементе. Та кичма старог града срушила се. На све стране зграде су се претварале у камен и хематит и воду и друге ствари, што је навело Женевијеву да зажали што није била пажљивија на часовима хемије.

„Ко је знао да има толико камења”, рекла је Женевијевина мајка. „Јеси ли приметила да нема људи? Нигде.”

Шта мислиш шта ли се то догодило са њима? Рекла је Женевијев.

„Не знам”, рекла је њена мајка. А одакле потичу људи? Доцније, ноћно небо дало је одговор. На хиљаде и хиљаде нових сазвежђа, светлијих од струје. Женевијев је могла да се закуне да је могла да разазна контуре Меланиног лица на једном од њих.

„Како иде она песма Џонија Мичела?”, промрмљала је Женевијевина мајка.

„Ми смо звездана прашина?”

„Е, та.”

Није дуго требало да све опет почне да расте зелено. Биљке су лутале преко рушевина, некаква створења су скакутала и пузила и летела и покушавала да избегну мали, оштар сребрни нож Женевијевине мајке. Цивилизација је нестајала. „Повратак у врт”, рекла је Женевијевина мајка. „И то је нешто добро. Мада ми недостаје цин... И један добар ортопедски душек.”

„Мислиш ли ти да смо неки богови или тако нешто”, размишљала је Женевијев.

„Зар не бисмо знали да јесмо?”

„Шта треба да урадимо с будућношћу? Хоћу ли морати да се парим са животињама?” Женевијев је покушала да замисли себе у немило-срдним канџама неког медведа или тигра или злог малог вука. Имала је неке грозне момке у прошлости. Можда и неће бити тако лоше.

Студену средину зиме заменила је стално блага средина лета. Стабла бресака пружала су своје гране ка њима, нудећи своје раскошне плодове; зреле јабуке су им падале пред ноге; саплитале су се о диње. Ноћни лептирови загонетно су пролетали наоколу.

„Ја стварно не знам шта нам будућност спрема”, рекла је Женевијевина мајка, „али ти си баштенски дизајнер. Предпостављам да би најбоље било да кренеш са сређивањем неког врта. Али све оно са Адамом и Евом? Да сам на твом месту ја бих то изоставила.”

Женевијев је подигла једну једну јабуку па ју је ољуштила малим, оштрим, сребрним ножем своје мајке. Кора јабуке увијала се као спирала наврат-нанос ка земљи и претворила се у змију која је склизнула у дугачку зелену траву испод стабла јабуке.

„Ок”, сложила се она. „Овог пута без људи.”

КЕЈТ АТКИНСОН (Kate Atkinson, 1951), енглеска списатељица. Студирала је енглеску књижевност на универзитету у Дандију где је касније и предала. Тренутно живи у Единбургу. За свој први роман *Behind the Scenes at the Museum* добила је Вајтбред награду за књигу године.

С енглеској њревео и белешку о ауторки сачинио
ЂОРЂЕ КРИВОКАПИЋ